

Papp József

Területi és Tanulmányi Könyvtár, Muraszombat

Teljes szövegű digitális gyűjtemények és adatbázisok kínálata Szlovéniában

Szlovéniának Magyarországon jó sajtója van. Társadalmi, politikai és gazdasági életének alakulásáról – újságból, rádióból, tévéből és internetről – nap mint nap értesülhetünk. Kévésbé áll ez a megállapítás könyvtáros-szaktájékoztató szakmáinkra: folyóirataink és referáló szolgáltatásaink ritkán foglalkoznak szlovén vonatkozású tényekkel-eseményekkel. E hiányt pótolja – legalábbis az elektronikus információ tárgykörben – az alábbi dolgozat.

Előjáróban

A teljes szövegű digitális gyűjtemények kialakulása az internethálózat fejlődésével és a számítógépek elterjedésével hozható kapcsolatba. A nyugat-európai országokat követően ez a technológia az 1988 és 1990 közötti időszakban Szlovéniában is elindult hódító útjára. Már akkoriban mindinkább szükségessé vált, hogy az egyes kormányzati szervek, minisztériumok, központi intézmények, kiadók, vállalatok, később pedig a magáncégek és -személyek különféle adatbázisokat és teljes szövegű digitális gyűjteményeket hozzanak létre.

Az országban ezekben az években nagy beruházások és előrelépések valósultak meg a könyvtárak számítástechnikai fejlesztése terén is. Ez az örvendetes trend azonban néhány év után megtorpant: a közelmúltig stagnált, majd visszaesett. Azért ez az időszak sem maradt eredmények nélkül. Sikerült elfogadtatni, hogy a Maribori Egyetem Információtudományi Kutatóközpontjának (*Institut informacijskih znanosti Univerze Maribor = IZUM*) keretében a COBISS elnevezésű könyvtári katalógizáló program kiépüljön. Több előtanulmány, felmérés és tervezet készült a COBISS időszerű továbbfejlesztésével kapcsolatban, de a jelenlegi szerzői és kiadói jogok, valamint az elégtelen anyagi háttér miatt mostanáig nem történt érdemleges előrelépés e téren. Ugyanezen idő alatt egyes kiadók, vállalatok, oktatási intézmények és magáncégek megelőzték az erre valóban hivatott intézményeket, köztük a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtárat, a maribori IZUM-ot és más könyvtárakat.

A szakma digitális gyűjteményekkel kapcsolatos tudatossága sem túlságosan kedvező. Egy 2001-

ben végzett felmérés által átfogott 60 szlovén nyilvános könyvtár korántsem akarja vagy tudja hasznosítani azokat az internetlehetőségeket, amelyek rendelkezésre állnak a Szlovén Akadémiai és Kutatói Internethálózat (Akademska in raziskovalna mreža Slovenije = ARNES, <http://www.arnes.si>) által felajánlott kedvezményes használat révén [Novljan, 2002].

A könyvtárak kellő számítástechnikai tudással rendelkező szakemberek és anyagiak hiányában rendszerint csak a legalapvetőbb információkat tették-teszik közzé honlapjukon. Azok a könyvtárak pedig, amelyek mégis összeállítottak egy vagy több elektronikus könyvtárra utaló csatolót, azt ritkán frissítik. Gyakori eset, hogy a keresett online folyóirat vagy adatbázis címe időközben megváltozott. Előfordulnak torzóban maradt vállalkozások is, amikor a pénzhiány miatt marad abba a munka. Ilyennek kell tekinteni a ljubljanei Nemzeti és Egyetemi Könyvtár 2001. évi vállalkozását, amelynek keretében digitalizálták a könyvtár tulajdonában lévő középkori kéziratokat, és a neves szlovén személyiségek mintegy 10 ezer portréját (a portrégyűjtemény weboldala: www.nuk.uni-lj.si/PortretnaZbirka). 2002-ben és 2003 őszéig (a dolgozat megírásáig) a digitalizálás pénzhiány miatt már nem folytatódott.

Eleddig nem nagyon jeleskedett a számítástechnikai írásbeliség és digitális kultúra könyvtári közvetítésű fellendítése érdekében az Információs Társadalom Minisztériuma (Ministarstvo za informacijsko družbo, <http://mid.gov.si>) sem, holott a kultusztárcán kívül neki kellene e téren az élen járnia. 2003 májusa és novembere között honlapján csak globálisnak mondható főbb irányelvekről és feladatokról lehetett tájékozódni. A következőkről főként:

- a telekommunikációs technológia és hálózat gyorsabb fejlesztése, illetve a különféle médiumok digitális kapcsolata;
- a mobil médiumok fejlesztése az adatátvitel felgyorsítása érdekében az analóg és a mobiltelefon-hálózat kombinálásával;
- az internethálózat további fejlesztése a gazdaság, a közigazgatás, az oktatás terén, illetve más területeken;
- egymás közötti kapcsolatok az adatátvitelben, a telefon, a kábel, az optikai kábel, a műholdas, mobiltelefonos, a tévés és rádiós hálózatok igénybevételével.

Hosszú várakozás után, nagy meglepetést keltve 2003. november végén jelent meg a tárca honlapján az a hír, hogy a Művelődési Minisztériummal közös projektet indít a 2003 és 2006 közötti időszakra vonatkozólag a szlovén nyilvános könyvtárakban az információs technológia korszerűsítése céljából, minthogy „az e-könyvtárak nagyban hozzájárulnak a digitális úr áthidalásához”. Így a fő cél az e-könyvtárak (elektronikus könyvtári pontok) kiépítése lett. Ezáltal lehetőség nyílik a gyorsabb, egyszerűbb és ingyenes internetes hozzáférésre, az információk gyorsabb áramlására. A két minisztérium által meghirdetett pályázatra 15 könyvtár jelentkezett, közülük 11 felelt meg a pályázat feltételeinek. A pályázathoz 29 millió szlovén tollár (32 millió forint, illetve 122 ezer euró) áll rendelkezésre. 2004 tavaszán, Szlovénia EU-s csatlakozásának évében nagy hangsúlyt fektettek az elektronikus közigazgatás, az e-ügykezelés és a gyors kommunikációs kapcsolatok kiépítésére.

A digitalizálás támogatásának itt vázolt hullámvölgyei ellenére is elmondható: a hozzáértő és elkötelezett szakemberek biztosak a közeli áttörésben, nem utolsósorban abban is, hogy a „nagy ugrást” a társadalomnak is támogatnia kell. Az IZUM igazgatóhelyettese a Radencin megtartott könyvtáros-egyesületi értekezleten (2001. október) erről így beszélt:

„A digitális könyvtárak tervezése során gyakran megfigyelhető, hogy nemcsak a műszaki háttérrel kell biztosítani, hanem fontos szerep jut a felhasználóknak, a társadalmi háttérnek is. A digitális könyvtárak elindításában a könyvtárosokon kívül a számítástechnikai szakemberek, a kiadók, a politikusok ugyancsak jelentős szerepet fognak játszani. Az alapfeltételek adva vannak:

- a több mint egy évtizede folyó számítástechnikai oktatásnak meglátszanak az eredményei, ami nagy kihatással van a fiatal korosztály tudásszintjére;

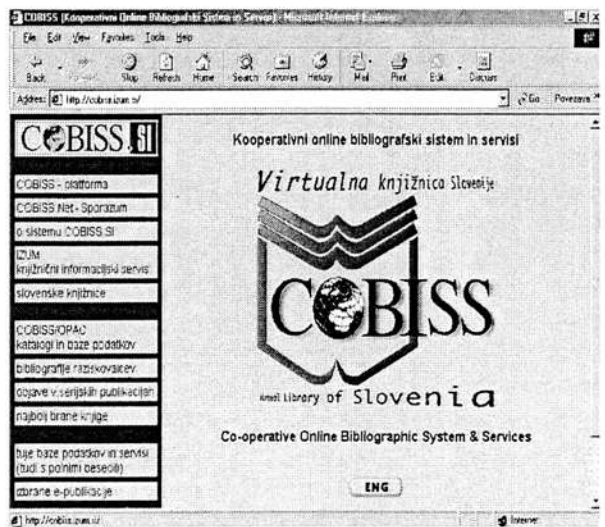
- a szlovén könyvtárak időben összefogtak a számítógépesítés terén, s kiépítették az egységes könyvtári adatbázist és hálózatot [Pivec, 2001].

Szlovén helyzetkép: működő szolgáltatások

Az alábbiakban a nyilvánosan igénybe vehető vállalkozásokat ismertetjük, közöttük kutatóintézetekbe települt, könyvtári, dokumentációs központi, kiadói, sőt magántulajdonban lévőket is. Vegyük egyenként szemügyre őket.

Az egységes könyvtári adatbázis (COBISS)

A COBISS (Co-operative Online Bibliographic System & Services = Közös Online Bibliográfiai Rendszer és Szolgáltat, <http://cobiss.izum.si>) előzményei 1986-ig nyúlnak vissza, amikor a Maribori Egyetem Számítástechnikai Központjában könyvtári katalogizáló programot helyeztek üzembe. Ezt fejlesztette tovább az 1987-ben létrejött IZUM könyvtári online adatbázissá. A rendszernek ma 270 egyetemi, főiskolai, szak-, regionális és városi, intézményi és iskolai könyvtár a tagja. Időszerű továbbfejlesztésén az IZUM munkatársai és könyvtári szakemberek dolgoznak. Alapvető tevékenysége a szlovén és külföldi könyvtermés bibliográfiai adatainak rögzítése, illetve több tudományos kutatási és közérdekű célokot szolgáló adatbázis működtetése. Az 1990-es évek elején telneten lehetett elérni, 1998 óta az érdeklődők az IZUM és a tagkönyvtárak weboldalain keresztül tájékozódhatnak a különféle könyvészeti adatokról. (Az adatbázis nyitólapját lásd az 1. ábrán.)

1. ábra A COBISS nyitólapja

A COBISS központi adatbázisában 2003 végén mintegy 2 millió 400 ezer bibliográfiai leírás szerepelt, a helyi adatbázisokban összesen 6 millió. A központi és helyi adatbázisokban 2003-ban 15 millió 889 ezer lekérdezést regisztráltak. A 270 tagkönyvtár közül 158-ban folyik vonalkódos számítógépes kölcsönzés is, melynek keretében 13 millió 405 ezer kötetnyi forgalmat sikerült elérni. Ezen túlmenően 5 millió 809 ezer kötet kölcsönzési határidejét hosszabbították meg, és 230 ezer kötetet jegyeztek elő. Több mint 13 ezer személyi bibliográfiát állítottak össze és nyomtattak ki. A rendszer bázisán – a két nyári hónapot kivéve – gyakorló könyvtárosok számára 287 számítógépes tanfolyamot rendeztek: ezeken 2003-ban 2187 hallgató vett részt.

2003-ban írták alá a COBISS.Net programot, amelynek értelmében a szlovéniai, boszniai, macedóniai, szerbiai és montenegrói könyvtári rendszerben keletkezett bibliográfiai leírásokat a továbbiakban egymás között kicserélik, és kölcsönösen használják. A program a következő volt jugoszláv tagköztársaságokban kezdett működni 2003-ban:

- Bosznia és Hercegovina (<http://www.cobiss.ba/>),
- Macedónia (<http://www.nubsk.edu.mk/cobiss/>),
- Szerbia (<http://vbs.nbs.bg.ac.yu/cobiss/>),
- Montenegró (<http://cnbet.cnb.cg.ac.yu/cobiss/>).

A horvát könyvtárak nem kapcsolódtak be ebbe a nemzetközi projektbe. A horvát könyvtári adatbázis külön, *CROLIST* (<http://www.nsk.hr/opac-crolist/crolist.html>) néven működik a Horvát Nemzeti és Egyetemi Könyvtár (Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb: <http://www.nsk.hr>) szakmai felügyelete alatt.

A szlovén kutatási tevékenység információs adatbázisa (SICRIS)

A maribori IZUM keretében fejlesztették ki a *regisztrált kutatói adatbázist* (<http://sicris.izum.si/>), amelyet az Oktatási, Tudományügyi és Sportminisztérium finanszíroz. 1998 óta működik, a jelenlegi 2.0-ás verzió 2000. november közepe óta érhető el az interneten szlovén és angol nyelven. Manapság a szlovén kutatóintézetek és kutatók tevékenységét egységes adatbázis nélkül már nem lehetne áttekinteni. Fejlesztésének és működtetésének fő célja, hogy az ország lépést tudjon tartani a külföldön folyó hasonló tevékenységekkel, lehetősége legyen a gyors információcserére, és a szlovén kutatási tevékenység a világ országai közötti kapcsolatrendszer integrált részévé váljék.

2003 végén a SICRIS adatbázis 505 kutatóintézet, 942 kutatócsoport, 9880 nyilvántartott kutató, 2539 kutatási projekt és 597 kutatási program adatait tartalmazta. Egy-egy intézeti tételnél tájékozódni lehet az intézmény neve és legfontosabb jellemzői (a kapcsolattartó személyek e-mail címe és weboldala, a folyamatban lévő kutatási programok, a kutatók névsora, a foglalkoztatottak száma, az intézmény felszereltsége stb.) felől.

Az adatbázisban a kutatókról a következőket lehet megtudni: iskolai végzettség, kutatási terület, munkahelyi e-mail cím és/vagy weboldal, szakmai gyakorlat, kutatócsoporti tagság, nyelvtudás, valamint rövid személyi bibliográfia. A SICRIS integrált része az *ERGO* (*European Research Gateways Online*) európai kutatási információs rendszernek, amely összekapcsolja a benne részt vevő országok kutatási adatbázisait. Ezáltal egyszersmind lehetőség nyílik arra, hogy az érdeklődők betekintsenek 500 európai uniós kutatási programba a *CORDIS* projekt (http://dbs.cordis.lu/search/en/simple/EN_PROJ_simple.html) révén.

A SICRIS adatbázishoz szervesen kapcsolódik a *regisztrált kutatók bibliográfiai adatbázisa* (<http://izum.izum.si/scripts/br?lang=win>). Ebben a kutató neve vagy nyilvántartási száma alapján lehet keresni. A bibliográfia egy részében a tételek szlovén és angol nyelvű összefoglalóval készültek.

Az eIFL

Az *eIFL* – több országra kiterjedő – könyvtári konzorciumot *Soros György* Nyitott Társadalom Intézete alapította 1999-ben. A Szlovén Könyvtárosok Egyesületének közbenjárására az ország könyvtárai 2001 februárjában lettek e konzorcium teljes jogú tagjai, s ennek köszönhetően kaptak hozzáférési lehetőséget EBSCO adatbázisokhoz. A könyvtárak olvasói a számítógépek segítségével több mint ötezer teljes szövegű szakfolyóirathoz jutnak hozzá napi frissítéssel. Az *eIFL* szlovéniai koordinátora *Karmen Stular Sotošek* (e-mail címe: karmen.stular@nuk.uni-lj.si).

Az EU adatbázisa Szlovéniában

Szlovénia EU-ba történő csatlakozási előkészületeiről s a velük kapcsolatos eseményekről a legátfogóbb tájékoztatást 2000 eleje óta ez a honlap adta (<http://www.evropska-unija.si>). Számos friss és archivál dokumentummal szolgált bel- és külföldről (az eddigi és a leendő tagországok adatai, eseményekről információk, internetes kapcsolatok,

sajtójelentések). Menüsorában a következő rovatok találhatóak: EU-információk, EU-delegáció, EU-központ, Újdonságok, Eseménynaptár, Fórum, Kvíz, Kapcsolatok, Kiadványok, Kérdések és válaszok, Ki kicsoda Szlovéniában és az EU-ban, Sajtóközpont.

A Szlovén Gazdasági Kamara

A Szlovén Gazdasági Kamarának (*Gospodarska zbornica Slovenije = GZS*, <http://www.gzs.si>) az interneten gazdag és tartalmas szlovén és angol nyelvű weboldala van. Teljes tartalmának megtekintéséhez regisztrációra van szükség. Néhány fő rovatának címe: Röviden a gazdasági kamaráról, EU-ügyek, Közérdekű közlemények, Adatbázisok, Kiállítások, Gazdasági álláspontok, Technológiafejlesztés. A Gazdasági Kamara honlapjáról (<http://www.gzs.si/Nivo.asp.lpm=9>) a következő adatbázisok érhetők el:

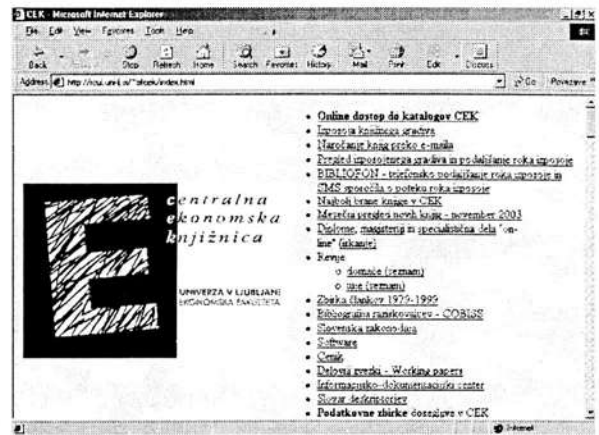
- A Szlovén Gazdasági Kamara tagsági regisztere (<http://www.gzs.si/register>). Benne 52 ezer gazdasági társaság és mintegy 15 ezer magánvállalkozó adatai találhatóak meg.
- SLOEXPORT (<http://www.gzs.si/sloexport>) – a kivitelre termelő szlovén vállalatok adatait tárolja.
- Tanúsítvánnyal rendelkező szlovén vállalatok adatbázisa (http://www.gzs.si/iso_cert).
- Infolink (<http://www.gzs.si/infolink>) – gazdasági-lag hasznos bel- és külföldi csatolókról tájékoztat.
- Ingtatlanközvetítők adatbázisa (<http://www.gzs.si/posrednik>).
- Engedéllyel rendelkező turistairodák adatbázisa (http://www.gzs.si/katalogi/zacetna_stran_kataloga.asp?kat=029&jezik=slo).
- Engedéllyel rendelkező idegenforgalmi vezetők adatbázisa (<http://www.gzs.si/vodniki>).
- EAN-GEPIR Slovenija (<http://www.gzs.si/ean-gepir>) – a nevében szereplő két rendszer számainak pontos leírása.
- Kamarai kiadványok (<http://www.gzs.si/publikacije>).
- Tudásbörze (http://www.gzs.si/katalogi/zacetna_stran_kataloga.asp?kat=022).

Könyvtári adatbázisok

Központi Közgazdasági Könyvtár – EU Dokumentációs Központ (Centralna ekonomska knjižnica, <http://rcul.uni-lj.si/~efcek/index.html>)

A ljubljanoi székhelyű intézmény 1964 óta országos dokumentációs központ, ahol a számítógépesítés 1979-ben a bibliográfiai adatok betáplálásá-

val kezdődött. E kezdeményből ered a mindmáig fejlesztett-bővített *EKOSIC-CEKLJ* adatbázis. 1990-től ellátja az EU Európai Dokumentációs Központjának funkcióját. Tagja a COBISS egységes könyvtári adatbázisnak. A hagyományos szakkönyvtári szolgáltatásokon kívül a következő adatbázisokat bocsátja használói rendelkezésére: az 1979 és 1999 közötti időszak szakirodalmá, a hazai és külföldi szakfolyóiratok kivonatos és teljes szövegű változatai, online kereshető szakdolgozatok és disszertációk, a hazai és külföldi kutatók adatbázisa, a teljes szlovén jogtár, deskriptorszótár. A könyvtárban ingyenes számítógépes programok és angol nyelvű munkafüzetek tölthetők le. (Honlapját lásd a 2. ábrán.)

2. ábra A Központi Közgazdasági Könyvtár kínálata

Központi Orvostudományi Könyvtár (Centralna medicinska knjižnica, <http://www.mf.uni-lj.si/cm/index.html>)

A fővárosi szakkönyvtár a COBISS tagja, honlapján mintegy 60 szlovén és külföldi orvostudományi adatbázist tesz elérhetővé. Olvasói a következő adatbázisokat használhatják:

- teljes szövegű elektronikus folyóiratok (szabadon),
- ScienceDirect (jelszóval),
- SpringerLink (<http://link.springer.de/ol/index.htm>), amely 480 teljes szövegű folyóirat elektronikus változatát jelenti – általában természettudományi témakörökből,
- eFL,
- az ECO bázis orvosélettani folyóiratai,
- egyéb ECO-folyóiratok.

A ljubljanoi egyetem kari könyvtáraival közös vállalkozás az *EMERALD Fulltext*hez való internetes hozzáférés. Ennek keretében 1994-től napjainkig mintegy 130 tudományos szakfolyóiratban megje-

lent cikket, összefoglalást és bibliográfiai leírást olvashatnak és tölthetnek le a felhasználók. Érdekesség: az angol és amerikai könyvtári szakfolyóiratok közül többnek teljes szövege csak ebből a könyvtárból érhető el.

Központi Műszaki Könyvtár (Centralna tehnična knjižnica, <http://www.ck.uni-lj.si>)

A ljubljana intézmény – a COBISS tagjaként – évenként több ezer új címmel gazdagítja az adatbázist. Kutatói és olvasói a városi intranethálózaton és a könyvtár honlapján keresztül számos hazai és külföldi adatbázist használhatnak. Bizonyos adatbázisokhoz csak a városi intranethálózaton előzetes IP-regisztrációval lehet hozzáférni, vendégként csak nagyon kevés adatbázist lehet igénybe venni. Az egyetemi belső internetes hálózat szerverén érhető el a CD-ROM-gyűjtemény, és a vele párhuzamosan működő Citrix szerver révén a MATBUS (Materials business), a Metadex (Metadex Collection), a PIRA (Paper, Printing and Packing Database), a Polymer Encyclopedia, a SPR (szlovén jogi regiszter) stb.

A Központi Műszaki Könyvtárban egy-két óras ingyenes tanfolyamokat szerveznek az érdeklődők számára. E tanfolyamok tematikájára példa az alábbi felsorolás:

Összetett keresési módok a COBISS könyvtári adatbázisban (évente ötször)

Elektronikus szakfolyóiratok és teljes szövegű kiadványok (évente ötször)

A ScienceDirect (évente háromszor)

Web of Science és a hivatkozások (évente háromszor)

Kémiai tájékoztatói segédletek az interneten (évente háromszor)

Gépészeti tájékoztatói segédletek az interneten (évente háromszor)

Építészeti és városrendezési segédletek az interneten (évente háromszor)

Hogyan találom meg a szabványokat? (évente háromszor)

A weboldal szerkesztése (évente négyszer)

Könyvtárlátogatás szakmai vezetéssel (előzetes megbeszélés szerint).

Újabb 639 szakfolyóirat közvetlenül is elérhető az interneten, a Kluwer kiadó weblapján: <http://www.kluweronline.com/issn/0966-0844/contents>

Maribori Városi Könyvtár (Mariborska knjižnica, <http://sikmb.mb.sik.si/povez3.htm>)

A maribori Városi Könyvtár honlapja gazdag tájékoztatói lehetőséget nyújt mindazoknak, akik e

honlapon keresztül szeretnének hasznos információkhoz jutni. A Yahoo, AltaVista, SloVista, Eon, najdi.si keresőkön kívül itt találjuk az elektronikus online enciklopédiák és az idegen nyelvű szótárak gyűjteményét, a szlovén heti- és napilapok, többek között a *Večer*, a *Delo* és a *Mladina* elektronikus változatát.

Az információs szolgáltatások és adatbázisok között a legjelentősebb az *Uradni List R. Slovenije* (Szlovén Hivatalos Lap) hasábjain megjelent törvények, rendeletek, nemzetközi szerződések, pályázatok teljes szövegét tartalmazó *IUS-Info* adatbázis. A könyvtár honlapjáról elérhető a *Proteus* adatbázis is, amely 30 európai ország oktatási és továbbképzési tájékoztatásait közli. Külön-külön csatológyűjteményük van a gyerekeknek, a középiskolásoknak, az egyetemi hallgatóknak és a nyugdíjasoknak. Innen át lehet lépni a maribori és a ljubljana egyetem honlapjára, tájékoztatást kaphatunk a szlovén könyvtárakról, művelődési intézmények rendezvényeiről, különféle menetredekről és más hasznos dolgokról.

Muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár (<http://sikms.ms.sik.si>)

A muraszombati Területi és Tanulmányi Könyvtár internetes honlapja mintegy két éve üzemel a COBISS egységes könyvtári hálózat regionális szervergépén. A honlap szerkesztésénél fontos szempont volt, hogy a szlovén nyelvű információk mellett párhuzamosan ott legyenek a magyar, részben pedig a német és az angol nyelvű tájékoztatók. Többéves kitartó gyűjtőmunka és levelezés eredményeként 2003 júniusában elérhetővé vált az interneten a *Szlovéniai magyar irodalmi lexikon*, majd 2003. augusztus közepére elkészült a *Muravidéki életrajzi lexikon* is digitalizált formában. Az előbbi mintegy 40, az utóbbi pedig kb. száz személy részletes életrajzi adatait és bibliográfiáját tartalmazza. Az OSZK Magyar Elektronikus Könyvtárával együttműködve eddig kb. 20 muravidéki szerző teljes szövegű életműve került fel a világhálóra. A szlovéniai magyar életrajzi és irodalmi lexikon digitalizált megjelenése után hamarosan a Google, valamint a szlovén fejlesztésű Najdi.si keresőkön is indexelték az oldalakat.

Kiadók adatbázisai és digitalizált könyvei

Szlovén Állami Könyvkiadó (Državna založba Slovenije = DZS, <http://zyphir.dzs.si/sk-dzs/INDEX.HTM>)

A ljubljana DZS internetes oldalán csak az általa megjelentetett könyvek szerepelnek. Kísérletkép-

pen négy könyv teljes szövegű változata le is tölthető. A digitalizált könyvek oldalain a következő szöveg olvasható: „Kedves olvasók, itt találkoznak a DZS könyvkiadó egyik különleges ajánlatával: a világhálón keresztül megtekinthetik az elektronikus könyveket. Különböző módon olvashatják el őket az asztali vagy hordozható számítógép képernyőjén, majd a kívánt formátumban ki is nyomtathatják őket. A megfelelő ikonokra kattintva kinyílik a választott elektronikus könyv.”

Az alig másfél oldalas elektronikus könyvkínálat végén a kiadó a következő szöveggel világosítja fel olvasóit: „A DZS kiadó az elektronikus könyveket többnyire gyakorlati okok miatt jelenteti meg. Az olvasónak lehetősége nyílik a könyv online megtekintésére, számítógépre történő átvitelére és kinyomtatására. Ugyanakkor számos anyagi teher-tételtől, a könyv nyomdai előkészítésétől, kinyomtatásától, terjesztésétől, raktározásától mentesít bennünket. Az elektronikus könyv a hagyományosnál gyorsabban jut el sok olvasóhoz, valójában ez a mi alapvető és legfontosabb célunk.”

A maribori Večer c. napilap elektronikus könyvtára (<http://www.vecer.com>)

Az esti lapnak 2000 óta van online kiadása. Benne a napi és az archív anyagon kívül számos hasznos és közérdekű információ található, amely a nyomtatott változatban nincs meg. Többek között itt szerepel az e-könyvek könyvesboltja is, amely ugyan nem tekinthető jelentős gyűjteménynek, de egy újság honlapján elegendő érdekes olvasnivalót kínál. Rovatai: költészet, széppróza, újságmelléletek, időszaki kiadványok, DVD-filmek, olvasóterem. Az e-könyvek olvasásához szükséges MS Reader program innen közvetlenül le is tölthető. A szépprózánál néhány bestseller megtalálható, az újság mellékletei közül pedig a Maribori utcák és a Felfedezők című.

Szlovén Szentírás Társulat (Svetopisemska družba Slovenije, <http://www.biblija.net/biblija.cgi>)

A társulat szlovén, angol, francia, holland és spanyol nyelvű internetes oldalt működtet, amelyen megtalálható az Ó- és az Újszövetség teljes szövege. Lehetőség van szavak, szókapcsolatok, frázisok és mondatok keresésére. Ezenkívül megtekinthetők a bibliai magyarázatok, melyeknek egyes részletei lekérhetők. Elkészült a Biblia szlovén nyelvű CD-ROM-változata is. Az internetes oldal számlálója 2001 és 2004 áprilisa között 3 482 780 letöltést regisztrált különféle bibliai részekből.

Locutio online c. folyóirat (<http://www.kudmld.si/locutio>)

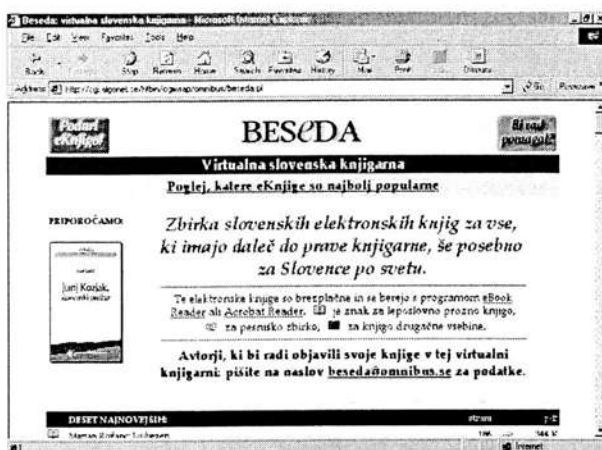
Egyes fiatal szlovén költők, pl. *Matjaž Hanžek* és *Franci Zagorčnik* már az 1960-as években próbáltak szakítani a hagyományos közlési formákkal. Írógépeiken képverseket állítottak elő, majd az akkori kezdetleges xeroxgépeken másolatokat készítettek róluk terjesztés céljából. Mondhatni, ez volt a digitális könyvkiadás kezdete egy olyan időben, amikor digitalizálás még nem is létezett. Ma már számos költő és író saját honlapját irodalmi kávéházként üzemelteti, ami egyfajta formabontást és szakítást jelent a hagyományokkal, ui. a megjelentetési folyamatból kimarad a papír, a nyomdász, a korrektor, a könyvkiadó, a könyvterjesztő/eladó, egyes esetekben maga a könyvtár is. Helyükbe lép a szerver, az internetszolgáltató és a telefonhálózatot üzemeltető társaság. Egy 2002-ben végzett felmérés szerint a Szlovén Íróegyesület 306 tagja közül 106-nak volt elektronikus postája, de saját honlapja még csak 20 irodalmárnak volt.

Szlovén szépirodalmi művek az interneten

A számítástechnikában jártas szlovén fiatalok egy csoportja 1995 júniusában kezdte el gyűjteni a szlovén szépirodalmi műveket, amelyek *Miran Hladnik* szerkesztésében kerültek a szlovén irodalmi művek digitalizált változataként az internetre (<http://www.ijs.si/lit/leposl.html>). Az adatbázisban kb. 100 mű (versgyűjtemények, prózai és drámai alkotások) található. A digitalizált művek java részét Hladnik kapta, illetve vette át a ma már nem működő Mihelač kiadótól. Egyes köteteket a szlavisztikai tanszék hallgatói és a szerzők bocsátották a vállalkozás rendelkezésére. Segítői is akadtak (a *PC in medije* c. számítástechnikai lap és szerkesztője). A digitalizált állományt 1997-ben CD-ROM-on is közreadták. Az internetes gyűjteményt 2004 áprilisáig több mint 55 250-en tekintették meg.

Beseda – Virtuális szlovén könyvtár (Virtualna slovenska knjigarna)

A *Beseda* (Szó) szlovén teljes szövegű könyv-adatbázist (<http://omnibus.se/beseda>) – érdekes módon – *Franko Luin* üzemelteti Stockholmban. A szerkesztő a virtuális szlovén könyvtárat azok figyelmébe ajánlja, akik távol vannak szülőföldjüktől és a hazai könyvesboltoktól. Az adatbázisban szereplő 298 kötet (több mint 43 500 oldal) jobbára az üzemeltető magánkönyvtárán alapul. A nyitó oldal elején (3. ábra) találjuk a tíz legfrissebb, nemrég beérkezett kötetet – kis ikonnal jelölve műfajukat.

3. ábra A Beseda könyvadatbázis

2003. november végéig majdnem 100 ezer alkalommal küldtek ingyenesen az adatbázisban szereplő e-könyvet. A tíz legnépszerűbb műről az 1. táblázat tájékoztat.

1. táblázat

A Beseda szlovén teljes szövegű könyvadatbázis legnépszerűbb tételei

Ivan Cankar: Erotika	1896 alkalommal
Slovenske pravljice (Szlovén népmesék)	1639
Fran S. Finžgar: Pod svobodnim soncem	1453
France Prešeren: Poezije (Költészet)	1212
Ivan Tavčar: Visoška kronika	1118
Srečko Kosovel: Integrali 26	1111
Franc Rozman: Fizika in metafizika	1094
Anton Aškerc: Balade in romance	1089
Fran Milčinski: Butalci	1063
Simon Gregorčič: Poezije	1052

Egyéni íróoldalak

Az első szlovén elektronikus könyv megjelentetésével *Miha Mazzini* neves publicista és szerkesztő próbálkozott (<http://friends.s5.net/mazzini/slovensko.html>). 1987-ben megjelent *Drobtinice* (Apróságok) c. kötete 54 ezer példányban elfogyott, és az iránta megnyilvánuló kereslet nem lanyhult (1992-ben *Operacija Cartier* címen megfilmesítették). A további keresletet a szerző internetes oldalán a regény digitalizált változata kívánta kielégíteni. Ezen az oldalon egyébként számos cikk, tanulmány, rövidebb írás is található.

Ivan Mohorič honlapján (<http://ivanmohoric.net/knjige.html>) változatos életpályájáról lehet olvasni. Első könyve (*Zvezdi piše vse – A csillagokban minden meg van írva*) nagy siker volt, s gyorsan elfogyott. Újabb, javított kiadása már csak elektro-

nikus formában olvasható, illetve tölthető le. E honlapról rendelhető meg az író egyéb (még nem digitalizált) művei (pl. a nagy sikert elért *Priročnik za prostozidarske mojstre – Szabadkőműves mesetek* kézikönyve is). Az író weboldala testre szabott, életrajza és arcképe mellett egész sor csatoló, ismertető és beszámoló található eddigi tevékenységéről.

Összefoglalás

Az előzőekben adott áttekintés egyértelműen dokumentálja a tényt: Szlovéniában a komplett teljes szövegű digitális könyvtárak és adatbázisok létrejötte még várat magára, holott felettébb szükség volna a nemzeti irodalom gyöngyszemeinek és több tízezernyi tudományos munkának a digitalizálására. A késedelem okai igen szerteágazóak: az illetékes minisztérium(ok) nem biztosít(anak) kellő anyagi támogatást, hiányzik vagy legalábbis foghíjas a megfelelő infrastruktúra, nincs elegendő számítógép, egyes oktatási-kulturális intézményekben elmaradt az internethálózat kiépítése. Bővíteni kellene az adatátviteli gerinchálózatok kapacitását. A szerzői jogi törvények módosulásra szorulnak. A ljubljana Nemzeti és Egyetemi Könyvtár, a Szlovén Tudományos és Művészeti Akadémia Könyvtára, a Központi Orvostudományi Könyvtár, a Központi Műszaki Könyvtár, a Központi Társadalomtudományi Könyvtár, az Oton Župančič Városi Könyvtár, a Szláv Könyvtár, és az egyetemi karokon működő szakkönyvtárak vezetői már több mint egy évtizede képtelenek városi szinten megszervezni a könyvtárak együttműködését, ésszerűsíteni a kiadásokat, majd ezt követően nekilátni a szlovén irodalom és a tudományos művek digitalizálásának. Az előrelépést nem támogatja az új könyvtári törvény sem [Zakon o knjižničarstvu, 2001] mivel kimaradt (megléhet: készakarva) belőle a könyvtári információs rendszer fogalomköre, illetve vele együtt a nemzeti kultúra digitalizálásának feladatköre is.

Irodalom

- BAHOR, Stanislav: *Knjižničarji in avtorske pravice* [Könyvtárosok és a szerzői jogok]. = *Knjižnica*, 4. sz. 2002. p. 87–123.
- BREZAVŠČEK, R.: *Plačevanje navabe in uporaba elektronskih revij* [Az elektronikus folyóiratok megrendelésének finanszírozása és használatuk]. = *Knjižnica*, 4. sz. 2000. p. 99–115.
- GRABRIJAN, Edvard: *Znanstveno komuniciranje in revije samo v elektronski obliki: primer bibliotekarstva*

- in geografije [Tudományos kommunikáció és a csak elektronikus formában megjelenő folyóiratok: a könyvtárosság és a földrajztudomány példáján]. = Knjižnica, 1–2. sz. 2002. p. 29–43.
- JAKLIČ, Tanja: Bo avto za vedno spodrinil kočijo? [Az autó véglegesen kiszorította a szekeret?] = Delo, 2003. október 22. p. 18.
- LOČNIŠKAR-FIDLER, Mateja–FIDLER, Tomaž: Elektronska knjigknjiga bez papirja [Elektronikus könyv – papír nélküli könyv]. = Knjižnica, 1–2. sz. 2003. p. 147–174.
- NOVLJAN, Silva: Spletne strani slovenskih splošnih knjižnic [A szlovén könyvtárak internetes oldalai]. = Knjižnica, 1–2. sz. 2002. p. 45–59.
- NOVLJAN, Silva: Spletne strani splošne knjižnice: uporabnikov zanesljivi referenčni vir [A könyvtár internetes oldalai: a használok megbízható referenz forrása]. = Knjižnica, 1–2. sz. 2003. p. 69–83.
- PAPPJózsef: Katalogizáció a Cobiss adatbázis keretében s a hozzá kapcsolódó könyvtári munkát támogató segédletek. Bp., ELTE, 2002.
- PIVEC, Franci: Digitalne knjižnice ali informacijska revščina [Digitális könyvtárak avagy az információs forradalom]. = Digitalna knjižnica, strokovno posvetovanje, Radenci, 2001. október 10–12. p. 17–26.
- PUNGARTNIK, Marjan: Vdor elektronskega dokumenta v letraturo: izkušnje z revijo Locutio on-line [Az elektronikus folyóiratok előretörése az irodalomban: tapasztalatok a Locutio online folyóirattal]. = Organizacija znanja, 2. sz. 2003. p. 82–89.
- ŠERCAR, Tvrtko M.: Knjižničarstvo in tehnološki razvoj proti knjižnici bez knjig [A könyvtárosság és a könyv nélküli könyvtár mint technológiai fejlődés]. = Organizacija znanja, 1. sz. 2003. p. 26–45.
- Sporazum o vzpostavitvi mreže COBISS.NET [Megállapodás a COBISS.NET hálózat kialakításáról]. www.izum.si
- ZÁGOREC CSUKA Judit: A szlovéniai könyvtárak és könyvtárosok helyzete az információs társadalom digitalizálási folyamatában. Bp., ELTE, 2003.
- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu [Törvény az elektronikus ügykezelésről és az elektronikus aláírásról]. = Uradni list Republike Slovenije, 57. sz. 2000.
- Zakon o knjižničarstvu [Könyvtári törvény]. = Uradni list Republike Slovenije, 87. sz. 2001.
- ZALOKAR, Matjaž–ŽIGART, Janko: Priprava dvojezičnega splošnega geslovnika COBISS.SI – prva faza [A COBISS.SI adatbázis kétnyelvű tezaszójának előkészületei – az első fázis]. = Organizacija znanja, 1. sz. 2003. p. 8–25.

Beérkezett: 2004. IV. 19-én.

Jelentkezési felhívás könyvtárosasszisztens-tanfolyamra

A *Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK)* a 2004/2005-ös tanévre ismét meghirdeti a könyvtárosasszisztens-tanfolyamot.

A képzés időtartama két félév.

Az oktatás elsősorban gyakorlati jellegű, amely a vizsgakövetelményekben is érvényesül.

A végzett hallgató munkaköre könyvtáros asszisztens, amely D kategóriájú besorolásnak felel meg.

Tanfolyamunkra azoknak a jelentkezését várjuk, akik a könyvtári munka gyakorlatát akarják rövid idő alatt elsajátítani, és a számítógép használatában (szövegszerkesztés, internethasználat, elektronikus levelezés) is jártasságot kívánnak szerezni.

Részvételi díj félévenként 33 000 Ft, a záróvizsga költsége előreláthatólag további 13 000 Ft.

Felvételi vizsga nincs, a felvételtől mindenki írásbeli értesítést kap.

A foglalkozásokat heti egy alkalommal 8-tól 17 óráig tartjuk (ebédszünettel).

A **jegyzetellátás** kölcsönzés formájában történik.

Jelentkezésüket legkésőbb **2004. augusztus 15-ig** írásban kérjük elküldeni a

BME OMIKK

Könyvtárosasszisztens-képzés

1011 Budapest, Gyorskocsi u. 5–7. címre

vagy a

dirlibr@omikk.bme.hu e-mail címre.

További felvilágosítás

Viszocsekné Péteri Évától kérhető a 457-5311 telefonszámon.